

kellő felháborodásának felkeltésére, egy-szersmind rámutatva a hazai zsurnaliszták legalábbis egy részének gátlástalanságára. Persze *A Népművészet Mestere, A Magyar Kultúra Lovagja*, több település díszpolgára Pál Istvánt bemutató írás eme gusztustalan előjátékot bemutató prolog nélkül is elérné célját, nevezetesen a 97 esztendő korában elhunyt „*pásztorkirály*” méltó bemutatását és búcsúztatását, de így, a profán, faragatlan környezet érzékeltetésével teljesebbnek érzem az összképet.

(*Hála József: A néphagyomány vonzásában. Mozaikkockák a magyar néprajztudomány múltjából és jelenéből. Series Historica Ethnographiae 17. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2020. 329 oldal*)

Halász Péter

PÉCSHEZ KÖTŐDŐ TUDÓSOK KÖNYVE

A Pécsi Tudományegyetem a pozsonyi Erzsébet Egyetem jogutódaként 1921 óta a magyar felsőoktatás jeles intézménye. Az egyetem támogatásával jelent meg Szabó László Gy. professzor új könyve botanikusokról, gyógyszerész és vegyész szakemberekről, tudós etnobotanikusokról, akik két dologban kapcsolódnak a szerzőhöz: sok szállal Pécshez kötődnek és Szabó professzorral munkakapcsolatban álltak. A neves fitokémikus-botanikus szerző régóta ír rövidebb-hosszabb tanulmányokat olyan személyekről, akik a kötetben szerepelnek. Több mint negyven portré, együttvéve közel háromszáz tudós, oktató és kutató jelenik meg a kötetben. A szerzőnek volt alapja nemcsak e személyek munkásságát értékelni, hanem emberségükről is írni; a kulcsmondata volt: egymásért vagyunk...

Majdnem egy régebbi beszélgetős könyv, Magyar Beck István *Száműzött értékeink* című művének folytatása – benne Mándy György életútja, hányatott sorsa szinte a nehéz emberi sorsoknak iránykövetője le-

het – a mottó. Szabó professzor írásai vallanak saját magáról és az írásokban szereplő személyekről. Tudománytörténeti értéke van a kötetnek. A pályaképek és a tudományos teljesítmények bemutatása azért nem lexikoncímszószerű, mert Szabó László Gy. remekül érti a dolgát.

A pályarajzok írását 1973-ban kezdte, ismételtén írt Boros Ádámról akkor, és Csurgó Sándor bemutatása zárja a kötetet. 246 oldal a terjedelem és az első közlési helyek feltüntetésével megtalálható a *Függelékben* a pontos bibliográfia. A szövegközi képek száma 85, több közülük 2020-ban már történelmi értékűvé vált. A „szereplők” nemcsak a szűk életrajzi adatokkal jelennek meg, hanem abban az alkotói közegben, ahol társaik is működtek. Mintegy 300 további személyt, mint említettük, a szerző szinte hálózati rendszerbe helyezett. Az olvasó számára világos lesz a kép Szabó professzorról is: megismerhető nemcsak a tanulmányainak a megjelenési helye, hanem a munkahelyei is (Tápiószele, Bicsérd, Iregszemcse, Pécs stb.) – és a kiemelkedő mesterei (Jánossy Andor, Boros Ádám, Mándy György, Pozsár Béla, Kurnik Ernő és mások).

„*Az embernek arra kell törekednie, hogy elfogadva önmaga testi valóságát és bajait, hidat teremtsen a lélek világával (»hid-terápia«). Ez a tudatos hidépítés maga a holisztikus terápia igazi lényege, felfogható sok elágazással, csatlakozással, biztosítva az utat az ég, a Teremtő felé.*” (Csurgó Sándor, 54. o.)

Nagy számban mutat be a kötet gyógyszerészeket, vegyészeket. Közülük többek sikeres életének visszaigazolása is lehet, hogy működésük során gyógyszerészeti múzeumot alapítottak, sokakkal együtt a kötetben szereplők életművét már emléktábla, vagy szobor (Mándy professzor) is jelzi. Épp a debreceni szoboravatót Szabó professzor tartotta. Szerencsére a szerző sikeresen oldotta meg, hogy az életutak elismertségét jelző címek és díjak szerint

nem tett különbséget. Nyilván a világhírre szert tett Garay András professzor és akadémikus méltatása kivételes eszközöket is kívánt. Ő az, aki a jobbra és balra forgató fény-izomerek közti különbségekben nagy felismerést talált.

Boros Ádám alakrajza, vagy Európa-hírű nemesítők, professzorok és talán kevésbé ismert, nagy emberek kerültek a szerző látókörébe. Nyilván olyan pályatársairól más súlyozással írt, akik az ő pályafutását alakították, gondolva Mándy professzor, Pozsár Béla, Priszter Szaniszló és sok más kiválóság munkásságára. Csapody Vera, a magyar flóra leghitelesebb ábrázolója ki sem maradhatott volna könyvéből, vagy a biodiverzitás olyan előfutárai, mint a tápiószzelei Agrobotanikai Intézet alapítója, Jánossy Andor akadémikus vagy Németh Márton ampelográfus, akinek volt egy másik munkássága is: az egyik legnagyobb madártojás-gyűjteményt hagyta a múzeumokra. Priszter Szaniszló terepen is értőn mozgó botanikus volt, de bibliográfiai és tudománytörténeti munkássága nélkül is szegényebbek lennénk. Soó Rezső *A magyar flóra- és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve* c. monográfiája és a Priszter által összeállított 7. kötet nélkül a magyar botanika tudománya szegényebb lenne.

Horváth Adolf Olivér biológus, cisztercita szerzetesről ez olvasható: „Könyvek és előadások sora tanúsítja, hogy tanár úr megbecsülése az elmúlt 10 évben tovább tartott. Népszerűségét nem csak páratlan tudásának, hanem a Mecsek és Pécs iránti hűségének köszönhetette. E mögött Isten, haza és a család szeretete állt. Szinte a város minden polgára tanítványa volt....” (93. o.)

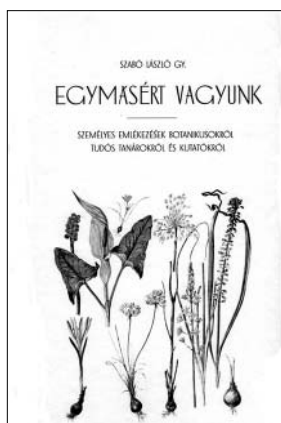
Talán még egy kutatót emelhetnénk ki. Kóczian Géza (1942–1987) gyógyszerészeti

etnobotanikus alakját, aki hatalmas tudásával három tudományágban is maradandót alkotott. Bejárta Erdély legtávolabbi zugait, gyűjtött a Kászoni-medencében, Gyimesben, Máramarosban és egyebütt. De nem felejtette el zalai származását, hazai feladatait sem. Mindezekből egy hatalmas opusz született: az 1045 oldalas doktori értekezése: *A hagyományos parasztgazdálkodás termesztett, a gyűjtögető gazdálkodás vad növényfajainak etnobotanikai értékelése*. Nemcsak a népi orvoslás gyógynövényeivel foglalkozott, hanem felfigyelt a boszorkányhit még ma is továbbélő elemeire is.

A boszorkányságban – mint az egyik adatközlője állította – sok rosszat és sok jót is észlelt. „Gyűjtött adatai a hazai népraiz és etnobotanika maradandó értékei. Értékelési módszere máig példaként szolgál követőinek.” (125. o.)

A tudomány- és helytörténeti jelentőségű műhöz ifj. dr. Máthé Imre professzor írt ajánlást. Szempontjait érdemes megfogadni és alaposan tanulmányozni Szabó László Gy. professzor úttörő szemléletű könyvét.

A bemutatott személyek névsora: Aumüller István (1903–1988), Baranyai Aurél (1903–1983), Boros Ádám (1900–1973), Brantner Antal (1929–2006), Czimber Gyula (1926–2008), Csapody Vera (1890–1985), Csekey István (1889–1963), Csurgó Sándor (1936–2019), Frenyó Vilmos (1908–1998), Garay András (1926–2005), Gémes Balázs (1939–2002), Grynaeus Tamás (1931–2008), Gunda Béla (1911–1994), Halmai János (1903–1973), Háznagy András (1913–1987), Horváth Adolf Olivér (1907–2006), Jáky Miklós (1903–1987), Jánossy Andor (1908–1975), Kerese István (1911–1981), Kóczian Géza (1942–1987), Kurnik Ernő (1913–2008), Lázencz László (1940–2014), Mándy György

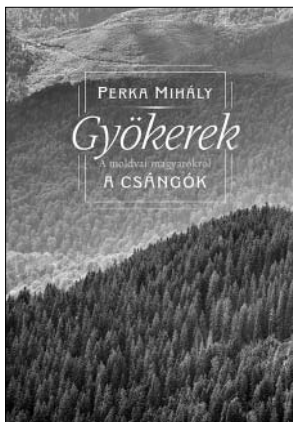
(1913–1976), id. Máthé Imre (1911–1993), Móró Mária Anna (1944–2010), Németh Márton (1910–1986), Novák István (1906–1978), Nyiredy Szabolcs (1950–2006), Oláh Ador (1923–1994), Papp Erzsébet (1923–2011), Perédi József (1922–2018), Petri Gizella (1927–2006), Pozsár Béla (1922–1981), Priszter Szaniszló (1917–2011), Rácz Gábor (1928–2013), Rácz-Kotilla Erzsébet (1925–2019), ifj. Reuter Camillo (1920–1987), Sárkány Sándor (1906–1996), Szász Kálmán (1910–1978), Tétényi Péter (1924–2009), Tóth István (1913–1992), Tyihák Ernő (1933–2017).

(Szabó László Gy.: Egymásért vagyunk. Személyes emlékezések botanikusokról, tudós tanárokról és kutatókról. Szerzői kiadás, Pécs, 2020. 246 oldal)

Surányi Dezső

AZ ÉSZAKI CSÁNGÓK KRÓNIKÁJA

A XIII. századtól a Kárpátok keleti oldalán megtelepedett magyaroknak mára könyvtárnyi irodalma van. Történeti, néprajzi, nyelvészeti művek sokasága szól e Moldva különböző tájain megtelepedett magyar népcsoportról, különös tekintettel annak középkori eredetű rétegére, az ún. *északi csángó*akra. E Románvásár környéki, zömében katolikusok lakta falucsoport legnevezetesebb települése, Szabófalva elsősorban az etnográfiai híradások révén vált ismertté széles körben. Ismertségét növelte, hogy a moldvai magyar nyelvű írásbeliség XX. századi neves alakjai is javarészt e településről kerültek ki. A Rubinyi Mózessel levelezést folytató Mártonos Antal éppúgy, mint a sokáig egyedüli csángómagyar költő, Lakatos Demeter, a falu krónikásának is számító

Erdős Szászka Péter, és immár az a tanár is, Perka Mihály (Mihai Perca), aki népe több évszázados jogfosztásának történészként állít emléket.

Perka Mihály a saját költségén adta ki 2012-ben azt a sok tekintetben egyedülálló kötetet (*Rădăcini. Despre maghiarii din Moldova – ceangăii*), amely immár a Kairosz Kiadó és a könyv fordítását, megjelenését támogató Kelet- és Közép-Európai Kutatásért és Képzésért Alapítvány jóvoltából magyarul is olvasható. Egy olyan, műfaját tekintve leginkább forrásgyűjteménynek tekinthető, vaskos kiadványról van szó, amely sok tekintetben belülről láttatja e mostoha sorsú etnikai csoport történelmét, különös tekintettel a XX. századi fejleményekre és Szabófalva közelmúltjára, a község élő emlékezetével még elérhető eseményeire.

Mint azt a magyar nyelvű kiadás sajtó alá rendezője, a szintén moldvai csángó származású (magyarfalusi) Iancu Laura írja: „A történeti forrásokat szervesen kiegészítő vallomások együtteséből összeállít kötet ebben a formában is újdonságnak számít a csángómagyarokról szóló kiadványok között. A forrásokat bevezető és/vagy kísérő rövid, szerény, ám határozott szerzői kommentárokból Perka nézetei jól kiolvashatók. A könyv és annak szerzője egyértelműen a magyar tudományos álláspontot képviseli, illetve támasztja alá újabb, román történészekről idézett adatokkal, szembehelyezkedve és vitázva az egyébként hosszasan idézett, főként egyházi berkekben keletkezett egyháztörténeti nézetekkel. Ezekben a szerzői értelmezésekben találja meg a magyar olvasó a könyv legfőbb újdonságait, kivált a történeti és társadalomtörténeti kérdések iránt érdeklődők ismerhetnek meg eddig nem ismert jelenségeket, és